

ÖZDENİN ÖLÜMÜ: POST-TRUTH ÇAĞINDA GÜVENLİK VE TÜRKİYE

Mesut Özcan

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Özcan, Mesut, “Öznenin Ölümü: Post-Truth Çağında Güvenlik ve Türkiye”,
İNSAMER, Ocak 2018.

 Araştırma 55

Post-truth (gerçeklik sonrası) kavramı son dönemde uluslararası ilişkileri şekillendirmeye başlayan bir unsura dönüşmüştür. Özellikle günümüz dünyasında kullanımı gittikçe yaygınlaşan bu kavram, “gerçeklik” olarak sunulan olguların mutlak şekilde doğrulanan bilgiler olmadığını, bireylere “gerçek” olarak hissettiren olgulardan oluştuğunu savunmaktadır. Bu düşünceye göre gerçeklik zamanla önemsizleştirilen bir forma dönüşmüştür.

20 yılı aşkın bir süredir kullanılan bu terim, ABD Başkanı Ronald Reagan döneminde ortaya çıkan uygulamalara gönderme yapmaktadır. Reagan’ın başkan olduğu dönemde kullandığı söylemlerinde, gerçek hedef ve niyetini belli etmeden gerçekliği gizlemeye çalışması, bu yöndeki tartışmaların

zeminini oluşturmaktadır. Örneğin, Reagan, 1986 yılında ortaya çıkan İran’a silah sattığı iddialarını reddetmiş ve bu doğrultuda açıklamalarla kamuoyunu ikna etmeye çalışmıştır. Ancak ilerleyen dönemde iddiaların doğruluğunu kabul etmek zorunda kalmıştır.¹ İran-Kontra Skandalı sonrası ortaya çıkan belgelere karşın kendisini savunan Reagan, “Kalbim ve en iyi niyetim halen bunun (yaptığım işin) doğru olduğunu söylüyor. Ancak gerçekler ve kanıtlar bana böyle olmadığını gösterdi.” ifadelerini kullanmıştır.²

Reagan’ın söylem ve politikalarında vücut bulan bu tartışma, Soğuk Savaş’ın sona ermesi ile birlikte daha da görünür hale gelmeye başlamıştır. İlk olarak Steve Tesich, 1992 yılında *The Nation* dergisinde yayınladığı bir makalesinde, ABD’nin

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Watergate Skandalı ve Vietnam Savaşı sırasında işlediği suçlarla ilgili gerçeklikleri göz ardı ettiğini yazdı. Gerçekliğin bastırılmaya çalışıldığını belirten Tesich, “Özgür insanlar olarak gerçeklik sonrası dünyada yaşamak istediğimize özgürce karar verdik.” ifadelerini kullandı.³ Tesich’ten sonra bu kavramı kullanan gazeteci David Robert ise, iklim değişikliği ile ilgili bilimsel iddiaları reddeden ABD’li siyasetçilerin söylemleri için “gerçeklik sonrası” ifadesini kullandı.⁴ Yine 2004 yılında Ralph Keyes, yazdığı *The Post-Truth Era: Dishonesty and Deception in Contemporary Life* isimli kitabında “gerçek-sonrası” çağa ulaştığımızı ilan etti.⁵

Yeni düzen ve gerçeklik

Bu kavramı esas olarak gündemimize getiren olay ise *Oxford* sözlüğün “post-truth” kavramını 2016’da “yılın kelimesi” olarak seçmesi oldu. Özellikle ABD başkanlık seçimleri ve İngiltere’deki Brexit referandumu süreçlerinde yaşanan gerçeklikten kopuk tartışmalar, “post-truth” kavramını öne çıkarttı. Bu tartışmanın öne çıkmasında en önemli etken ise, ABD seçimlerini kazanan Başkan Donald Trump oldu.⁶ Trump’ın seçim kampanyasından itibaren kullandığı popülist söylem ona olan desteği her geçen gün artırırken, kullandığı söylemin doğruluğu ve inandırıcılığı meselesi, ABD iç kamuoyunda dikkat çekmeye başlayan bir tartışmaya dönüştü. Sosyal medya organı Twitter’ı aktif bir şekilde kullanan Trump’ın “Meksika sınırına duvar örülmesi”, “Müslümanların ülkeye girişini yasaklama” vaadi vb. açıklamaları ve kullandığı dilin büyük bir ilgi görmesi, Amerikan kamuoyunda ve uluslararası alanda “gerçeklik anlamını kaybediyor” endişesini gündeme taşıdı.

Yine İngiltere’nin eski Başbakanı David Cameron’ın 2015 genel seçimleri öncesinde, yeniden başbakan seçilmesi halinde ülkenin AB üyeliğini referanduma götüreceğini taahhüt etmesi, kısa sürede farklı bir boyut kazanmış ve ülkenin AB’den ayrılması yönündeki tartışmaları arttırmıştır. Bu durum AB karşıtı kesimlerin elini güçlendiren bir faktöre dönüşmüştür. Brexit’i savunanlar İngiltere’nin AB bütçesine yaptığı katkıyı sık sık gündeme getirmiş, göç krizi ve egemenlik tartışmasını Brexit’in merkezine koymuşlardır.⁷ AB’nin genişleme süreci de Brexit yanlıları tarafından bir koz olarak kullanılmıştır. AB’nin genişleme sürecinde uygulamaya koyduğu kriterleri göz ardı eden Brexit yanlılarına göre, AB üyeliği İngiltere’nin ülkeye kimin gireceğini kontrol edemeyeceği bir sürece doğru ilerlemekteydi. Bu noktada Brexit yanlıları Türkiye’nin AB üyelik müzakerelerini de gündeme getirmiştir. Brexit yanlıları, İngiltere’nin ilerleyen dönemde Türkiye ve diğer ülkelerin AB üyeliğine hazırlık sürecinde ortaya çıkan masraflarını da karşılama taahhüdünü vermek zorunda kalacağını iddia etmiştir. Bu kesimlere göre 88 milyon kişi, mevcut kurallar çerçevesinde İngiltere’de yaşama ve çalışma hakkına sahip olabilecek ve İngiliz halkının bu konuda fikri bile sorulmayacaktı. Buna örnek olarak Polonya’yı gösteren AB karşıtları, Polonya 2004 yılında AB üyesi olduktan sonra geçiş dönemi kontrollerinin yapılmadığını ve AB içi göçün ülkedeki göçmenleri 300.000 kişinin üzerine çıkardığını hatırlatmışlardır.⁸ Londra’nın eski Belediye Başkanı ve İngiltere’nin mevcut Dışişleri Bakanı Boris Johnson, aşırı fikirleri ile bilinen UKİP, aşırı sağcı lider Nigel Farage ve Kuzey İrlandalı Demokratik Birlik Partisi, Brexit sürecini desteklemişlerdir. Nitekim Brexit’in fitilini ateşleyen eski başbakan Cameron’ın “Hayır”

kampanyasına, Brexit'i savunan cephenin etkisi ile referandumdan İngiltere'nin AB'den ayrılması yönünde bir karar çıkmıştır.

Brexit ve ABD başkanlık seçimleri örneklerinden de anlaşıldığı üzere, gerçek bilginin yozlaştığı, popülist söylemlerin arttığı ve hakikatin önemini yitirmeye başladığı günümüzde, medya ve diğer sosyal medya organları üzerinden servis edilen gerçek dışı bilgiler kitleleri etkileyebilmektedir. Buna paralel olarak siyasetçiler, medya, küresel güçler, devletler ve karar verici aktörler anlatılarını sahte olgular üzerine inşa edilebilmektedir. Bu sahte olgular uluslararası sistemi de etkilemekte ve benzer şekilde ülkelerin ikili ilişkilerine, dış politikalarına, ekonomik altyapılarına ve güvenlik politikalarına zarar verebilmektedir. Aynı şekilde, çatışmaların ve şiddetin artmasına, terör gruplarının güçlenmesine veya meşrulaştırılmasına, uluslararası ittifakların zayıflamasına ve müdahaleci politikaların öne çıkmasına yol açabilmektedir.

Post-truth çağda güvenlik korkusu

Teknolojinin geliştiği günümüzde, internet ve sosyal medya önemli bir haber alma aracına dönüşmüştür. Bu durum uluslararası alanda da etkisini hissettirmiştir. Nitekim Arap Baharı süreci, gerek halkın baskıcı rejimlere karşı organize olmasını kolaylaştırması gerekse de bir bölgede yaşanan değişimin diğer toplumları etkileme ve domino etkisi yapabilmesini kolaylaştırıcı bir özelliği bulunması nedeniyle internet ve sosyal medyanın uluslararası alandaki rolünün daha fazla öne çıktığı bir dönem olmuştur. Tunus'ta başlayan devrim ve dönüşüm hareketi, medya ve diğer iletişim araçları sayesinde bölge üzerinde de etkili olmuş ve nitekim bütün bir bölgeyi saran halk hareketleri görülmüştür. Bu durum zamanla iletişimin

dönüştürücü etkisini daha da anlaşılır kılmıştır. Ancak internet ve sosyal medyanın toplumsal ve uluslararası alandaki etkisi zaman içerisinde farklı gruplara gerçeklikle ilişkisi zayıf olan bilgi ve haberleri üreterek ulusal ve uluslararası toplumu yönlendirme imkânı sağlamıştır.⁹ Özellikle Brexit ve ABD seçimleri ile daha görünür hale gelen bu olgu, 21. yüzyılın dünyasında ABD'den Avrupa'ya kadar hemen birçok bölgede büyük dalgalanmalara yol açmaktadır.

ABD'de yapılan bir araştırmaya göre özellikle sosyal medya üzerinden yayınlanan yalan haberler büyük bir ilgi ve inandırıcılık değeri görmektedir. Yerel ve uluslararası basının yanı sıra Facebook ve Twitter gibi sosyal medya araçları ve küçük çaplı internet siteleri üzerinden yayınlanan haberler, ABD'nin büyük medya kuruluşları arasında yer alan *New York Times*, *Washington Post* ve *NBC News* gibi haber merkezlerinden daha fazla okunmaktadır. Örneğin 2016 seçim kampanyası sırasında ABD'de sosyal medyada yayınlanan, "Trump seçilirse Obama Beyaz Saray'daki ofisinden ayrılmayacak" gibi yalan haberler, iç kamuoyu üzerinde büyük bir etkiye yol açmıştır.¹⁰

Özellikle son dönemde Twitter, Facebook gibi sosyal medya araçları önemli bir haber takibi ve bilgi edinim alanına dönüşmüştür. Bu durum ulusal ve uluslararası toplumu söz konusu sosyal medya hesapları üzerinden yönlendirme imkânını kolaylaştırmaktadır. Facebook ve Twitter üzerinden sahte hesap açarak gerçek olmayan bilgiler üreten yüz binlerce hesabın varlığı ve bunların paylaştığı bilgilerin doğruluğunu tespit edebilecek bir mekanizmanın olmayışı göz önüne alındığında, yalan bilgilerin uluslararası alanda yarattığı etki de anlaşılabilir. ¹¹ Örneğin ABD'de yapılan bir araştırmaya göre Trump konusunda Facebook

ve diğer sosyal medya organları üzerinden yayınlanan yalan haberlerin okunma oranı, *Washington Post*'un okunma oranını geçmiştir.¹²

Nitekim, gerçeklikle ilişkisi zayıf olan söylem ve açıklamalar, yalan haberler ve bilgisayarlar üzerinden yapılan saldırı ve dezenformasyon çalışmaları sadece ülkelerin iç politikalarını değil güvenlik algılamalarını da etkilemektedir. Özellikle ülkelerin birbirinin istikrarını bozmak için siber saldırılar gerçekleştirmesi ve gerçek dışı bilgileri bir propaganda aracı olarak kullanması, günümüzde ülkelerin güvenlik kaygılarını artıran nedenler arasında sayılmaktadır. Nitekim Rusya'nın *Russia Today's* ve *Sputnik* gibi medya organları üzerinden Batılı ülkelerin güvenliğini bozmaya çalıştığı uzun süredir tartışılmaktadır. Bu bağlamda Rusya'nın yalan haberlerle Batılı ülkelerin kamuoyunu etkilemeye çalıştığı, seçim süreçlerine müdahale ettiği ve ülkelerin istikrarını bozmaya yönelik faaliyetler içerisinde olduğu iddiaları sürekli gündeme gelmektedir.¹³ Bunun en net örneğini ise 2016 ABD Başkanlık seçimlerinden bu yana süren tartışmalar oluşturmaktadır. Rusya'nın seçimlere müdahale ettiği ve seçim sonuçlarını Trump'ın lehine değiştirmeye çalıştığı yönündeki tartışmalar, ABD basını ve iç kamuoyunda geniş yer bulmuş ve Trump'ın yakın çalışma ekibinde yer alan isimlerin Rusya bağlantılarını araştıran bir yargı süreci başlatılmıştır. Bunun dışında başta Almanya, Fransa, Hollanda ve İngiltere olmak üzere birçok ülke, Rusya'nın ülkelerindeki seçimlere müdahale edebileceği kaygısını dile getirmiş ve önlem alınması gerektiğini vurgulamışlardır.

İngiltere'de gerçekleşen Brexit referandumu sonrası Kamu Yönetimi ve Anayasa İşleri Komisyonu (PACAC) tarafından hazırlanan bir rapora göre,

Brexit sürecinde dışarıdan müdahalenin yapılmış olabileceği iddia edilmiştir. İngiliz siyasetçiler Rusya ve Çin gibi yabancı güçlerin Brexit süreci üzerinde etkili olmaya çalıştığını ve bilgisayarlar üzerinden geniş çaplı siber saldırıların yaşandığı ile ilgili ipuçlarına ulaşıldığını ve bunun referandum sürecine dışarıdan müdahale edilmeye çalışıldığını gösterdiğini iddia etmişlerdir.¹⁴ *The Independent*, referandum sırasında aktif olan yüz binlerce Twitter hesabının referandum sürecinde dezenformasyon amaçlı olarak kullanıldığını ve Rus hackerler tarafından desteklendiğini iddia etmiştir.¹⁵ Nitekim Fransa seçimleri öncesi cumhurbaşkanı adayı olan Macron, Rusya'nın seçimlere müdahale etme riskini sık sık gündeme taşımış ve Rus medyasının seçim kampanyasını takibini sınırlandırmıştır. İngiltere Başbakanı Theresa May de Moskova yönetimini, ülkesinde seçimlere müdahale etmekle ve siber casusluk faaliyetleri yürütmekle suçlayarak Moskova'nın "özgür toplumların altını oymaya" çalıştığını iddia etmiştir. May, Rusya'nın istikrarsızlık oluşturmak için "Batı'da uyumsuzluk tohumları ekmek için yalan haber ürettiğine" dikkati çekerek, "Ne yaptığınızı biliyoruz, başarılı olamayacaksınız" ifadelerini kullanmıştır.¹⁶

İngiltere'nin eski Savunma Bakanı Fallon ise Rusya'nın "gerçek dışı bilgileri" kullanarak Batı'yı istikrarsızlaştırmaya çalıştığı ve yanlış bilgileri bir silah olarak kullandığı uyarısında bulunmuştur.¹⁷ Fallon'a göre Rusya nüfuz alanını genişletmek için NATO'yu ve Batı'yı açıkça test etmekte ve ittifakın yapısını istikrarsızlaştırmaya çalışmaktadır.¹⁸ *Carnegie Europe* tarafından yayınlanan "NATO-Russia Relations in a Post-Truth World" başlıklı bir makalede ise, Rusya'nın son dönemde izlediği politikalarla NATO'ya karşı "yeniden stratejik rakip" olmaya çalıştığı ve bu-

nun için ittifakın birliğini ve tutarlılığını bozmaya dönük bir propaganda faaliyeti yürüttüğü iddia edilmiştir.¹⁹

Batılı ülkeler, bir yandan Rusya kaynaklı güvenlik kaygıları ile karşı karşıya kalırken, diğer yandan da son dönemde uluslararası güvenlik ortamında artan çatışmalı süreçlerle yüzleşmektedir. Soğuk Savaş döneminde Doğu-Batı blokları arasında yaşanan hegemonya mücadelesinden kaynaklı güvenlik kaygıları ve tehdit algılamalarından sonra günümüz dünyası en büyük güvenlik krizlerinden birini yaşamaktadır.²⁰ Bunda güvenlik tehditlerinin Soğuk Savaş sonrası dönemde çeşitlenmesinin de etkisi bulunmaktadır. Nitekim Soğuk Savaş sonrası süreçte güvenlik tehditleri devlet merkezli olmaktan çıkmış ve terörizm, siber saldırılar, iklim değişikliği ve kitle imha silahları ülke güvenliklerini tehdit etmeye başlamıştır.

Günümüz dünyasında bu tehditlere bir de yalan haberlerin yol açtığı yeni tehditlerin de eklendiği, uluslararası toplum tarafından kabul edilmektedir. Nitekim Münih Güvenlik Konferansı tarafından hazırlanan “*Post-Truth, Post-West, Post-Order*” başlıklı *Münih Güvenlik Raporu 2017*’de gerçek dışı bilgilerin oluşturduğu tehditler, Batılı değerlerin ve liberal düzenin karşı karşıya kaldığı en büyük sorunlar arasında değerlendirilmiştir.²¹ Raporunda liberal uluslararası sistemin bazı direklerinin gittikçe zayıflamaya başladığı, uluslararası alanda yapılan dezenformasyon kampanyalarının ve gerçek dışı bilgilerin sistemi savunmasız bırakmaya başladığı belirtilmektedir. ABD’de, Trump sonrası dönemde yaşanan değişim ile birlikte artan milliyetçiliğin ve ABD ile Batı arasında artmaya başlayan sorunlarla birlikte “Batı sonrası” bir dönemin eşliğinde olunduğu kaygısı dile getirilmektedir. Özellikle Trump tarafından dile

getirilen NATO’nun “eskimiş” olduğu iddiası, Brexit süreci, göç krizi, popülist söylemler, avro krizi, Rusya’nın revizyonist politikası, DEAŞ ve diğer terör örgütlerinin varlığının AB’nin ve NATO’nun geleceğine zarar verici etkilerinin olabileceği değerlendirilmektedir. *Münih Güvenlik Raporu* bir yandan bu tehditlere gönderme yaparken bir yandan da Batılı ülkeler arasındaki farklılaşmaya dikkat çekmektedir. Obama yönetiminin Avrupa’yı “Dünyanın geriye kalanı ile olan bağımızın temel taşı” ve “küresel iş birliğimiz için bir katalizör” olarak nitelendirdiğinin belirtildiği raporda, Trump yönetiminin ise geleneksel ABD-Batı ittifakına karşın AB’yi “ABD’nin nüfuzuna karşı olan bir aktör” olarak nitelendirdiği ve bu yaklaşımın Batı ittifakı üzerinde tahribata yol açacağı belirtilmektedir.²²

Post-truth ve Türkiye’nin güvenliği

Post-truth çağında uluslararası alanda artmaya başlayan dezenformasyon ve yalan haberlerin mevcut ittifak ilişkileri üzerindeki etkisi Türkiye’yi de yakından ilgilendirmektedir.²³ Özellikle gerçek dışı haber ve bilgilerin paylaşımının hız kazandığı günümüzde, Türkiye de hem içeride hem de dışarıda gerçek dışı bilgilerle mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Türkiye ile ilgili yayınlanan gerçek dışı haberlere bakıldığında Rusya endişesinin yerini Batı merkezli bir endişeye bıraktığı görülmektedir. Nitekim, gerek Batı medyasındaki Türkiye algısı gerekse de ittifak ilişkilerinde son dönemde yaşanan kriz ve kırılımlar, Türkiye ile ilgili dezenformasyon amaçlı haberlerin sayısını arttırmaktadır. Özellikle son dönemde küresel alanda artan güvenlik tehditleri, çıkar çatışmaları, ekonomik ve siyasi rekabet ve bölgesel güç merkezlerinde yaşanan değişimler, Türkiye’nin dış politikasını da etkilemektedir.

Bu durum uluslararası kamuoyunda ve özellikle Batılı ülkelerde Türkiye ile ilgili farklı tartışmaları gündeme getirmektedir.

Türkiye, 2000’li yıllarda çok taraflı, çok boyutlu, uluslararası alanda yapıcı ve düzen kurucu olmayı hedefleyen, yakın çevresiyle ilişkilerini geliştirmeyi önceleyen pro-aktif bir dış politika izlemeyi amaçlamıştır.²⁴ Ancak kurulduğu dönemden bu yana Batı merkezli bir dış politika izleyen Türkiye’nin bu dönemde Ortadoğu ülkeleriyle iyi ilişkiler kurma çabası, uluslararası alanda Türk dış politikası ile ilgili farklı tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Türkiye’nin Ortadoğu’da rol üstlenme, komşularıyla ilişkilerini geliştirme (Arap Baharı öncesi dönem kastedilmektedir) çabası ve 2010 yılında geçici üyesi olduğu BM Güvenlik Konseyi’nde İran’a yönelik yaptırım kararına karşı “Hayır” oyu kullanması, beraberinde Türkiye’nin Batı ile ilişkilerinin Batı kamuoyunda sorgulanmasını getirmiştir. Bu dönemde Türkiye’nin dış politikasını ele alan birçok akademik çalışma ve medya organı “Türkiye’nin eksenini kayıyor mu?” sorusunu özellikle gündeme getirmeye başlamışlardır.

İlk olarak Transatlantic Academy tarafından 2010 yılında hazırlanan *Sıfır Soruna Ulaşmak: Türkiye, Komşuları ve Batı* başlıklı bir raporda Türkiye’nin yeni dış politikası tartışılmıştır. Akademik direktörü Stephen Szabo raporun önsözünde; “*Uygulanan yeni bölgesel diplomasi ile de Türkiye, komşularıyla kuruluşundan beri hiç olmadığı kadar iyi ilişkiler geliştirmektedir. Bu yeni gelişme Batı’nın da yararına olmakla birlikte Türkiye’nin, Doğu’nun siyasi ve ideolojik yapısına kayabileceğine ilişkin endişeleri de beraberinde getirmektedir.*”²⁵ iddiasını gündeme taşımıştır. Türkiye’nin BM Güvenlik Konseyi’nin geçici

üyyesi olduğu 2010 yılında, Brezilya ile birlikte İran’a yönelik yaptırımlara karşı ret oyu kullanması, bu eksen kayması tartışmalarını alevlendirmiştir. “Eksen kayması” tartışması Türkiye’nin Batı kamuoyundaki ve Batı mediasındaki algısı için ciddi bir kırılma noktası olmuştur. Bu dönemden itibaren özellikle Avrupa ülkelerinde ve Avrupa basınında sık sık gündeme gelen söz konusu tartışmada Türkiye’nin Avrupa’dan, NATO’dan ve Batılı müttefiklerinden uzaklaştığı iddia edilmiştir. Tartışmalara tepki gösteren dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, “*Biz bunları iyi niyetten ve objektiflikten yoksun, konjonktürel değerlendirmeler olarak görüyoruz.*” açıklamasını yapmıştır.²⁶ Nitekim AB’nin Genişlemeden Sorumlu Üyesi Stefan Füle de Türkiye’nin izlediği politikaların AB ile çelişmediğini açıklamıştır.²⁷

Eksen kayması tartışması Türkiye’nin Batı ile ittifak ilişkisinin sorgulandığı ve “Batı’dan uzaklaşma” iddiasına mahkûm edilmeye çalışıldığı bir tartışma biçimi olmuştur. Türkiye’nin bu dönemde sistemik güç değişimi ve dış politika vizyonundaki değişime bağlı olarak ortaya çıkan çok boyutlu dış politikası, dış basında ve bazı akademik çalışmalarda ittifak ilişkilerine zarar verici bir adım olarak nitelendirilmiştir. Türkiye, bölgesinde etkin bir aktör olmayı hedeflediği bu dönemde NATO, ABD ve AB ile de dengeleyici bir politika izlemesine rağmen, eleştirilerin hedefinde yer almış ve Batı’dan kopan bir Türkiye imajı inşa edilmeye çalışılmıştır. Bu durum Türkiye ile müttefikleri arasındaki ikili ve çok taraflı ilişkilere zarar vermeye başlamış ve güvensizliğe yol açmıştır.

İçerinin dışı etkisi ve propaganda

Bu güvensizliğin özellikle 2010 sonrası dönemde derinleşmeye başladığı görülmektedir. Bundaki

en önemli etkenler ise güvenlik tehditlerinin, istikrarsızlığın ve çatışmaların bu dönemde küresel düzlemde ve Türkiye'ye yakın coğrafyada artmaya başlaması olmuştur. Özellikle Arap Baharı süreciyle birlikte Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da artan çatışmalar ve istikrarsızlıklar Türkiye-Batı ilişkilerini de etkilemeye başlamıştır. Türkiye'nin yakın coğrafyasında yaşanan krizler ve bu krizlere Batılı ülkelerin verdiği tepkilerin seyri, Türkiye ile Batılı ülkelerin politikalarında farklılığı derinleştirmiştir. DEAŞ ile mücadele konusunda Türkiye ve Batılı ülkeler birbirleri ile daha yakın iş birliği içerisindeyken, Türkiye'nin terör örgütü olarak gördüğü PKK'nın Suriye uzantısı olan PYD ile mücadelede Batılı ülkeler Türkiye'yi yalnız bırakmıştır. ABD, Suriye'de DEAŞ ile mücadele adı altında Türkiye'nin tüm itiraz ve güvenlik kaygılarına rağmen PKK/PYD'yi silahlandırarak bölgede terör örgütünün güçlenmesinin önünü açmıştır. Yine Türkiye ile AB'nin iş birliği alanları arasında yer alan göç krizinin durdurulması noktasında Avrupa ülkeleri Türkiye'yi suçlayıcı bir dil kullanmışlardır. Göç krizinin derinleşmesinden sonra Avrupa ülkeleri, Türkiye'yi sınırlarındaki kontrolleri arttırmamakla suçlamış ve Batı basınında göç krizi üzerinden Türkiye'ye yönelik söylem sertleşmiştir. Türkiye ile AB arasında imzalanan göç anlaşması da Batı medyası tarafından eleştiriye tabi tutulmuştur. Türkiye ile AB arasındaki anlaşmayı basın özgürlüğü ile ilişkilendiren *Guardian* ve *Financial Times*, Türkiye için "otokratik" ve "basın özgürlüğünü sınırlandıran Türkiye" gibi etiketleri kullanarak "Türkiye'deki otokratik yönetime yönelik tepkilere rağmen AB, sığınmacı konusunda anlaşmak için her şeyi yapmaya hazır" ifadelerini kullanmıştır.²⁹

Bu dönemde Türkiye'nin güvenlik algılamasındaki değişim iki farklı düzeyde ortaya çıkmıştır.

İlki içeride ve bölgede ortaya çıkan tehditlerden kaynaklanan güvenlik algılaması, ikincisi ise yine bölgesel düzeydeki gelişmelerle bağlantılı olarak gelişen küresel düzlemdeki ittifak ilişkileri ile bağlantılı olan güvenlik algılamalarıdır. Bu dönemde terör örgütü PKK'nın artan saldırıları, FETÖ'nün içeride ve dışarıda gerçekleştirdiği Türkiye ve iktidar karşıtı propaganda faaliyetleri, Türkiye karşıtı bir söylemin inşa edilmesine sebep olmuştur. FETÖ tarafından servis edilen gerçek dışı bilgiler uluslararası alanda büyük ilgi görmüş ve Batı basını Türkiye'ye yönelik ağır suçlamalarda bulunmuştur. İçeride yaşanan bu tartışma dışarıda da Türkiye ile ilgili tartışmalara zemin hazırlamıştır.

Özellikle 2012 yılında yaşanan MİT TIR'ları operasyonu sonrası FETÖ tarafından servis edilen görüntü ve belgeler, Türkiye karşıtı bir propagandanın malzemesi olarak kullanılmıştır. Nitekim söz konusu görüntülerin *Cumhuriyet* gazetesinde haberleştirilmesinin ardından *AFP*, "Türk istihbaratına ait TIR'ların Suriye'deki cihatçı isyancılara silah taşıdığı iddiası", Fransız *Le Monde* gazetesi, "Suriye'de Esed karşıtı muhalif cihadistlere silah taşıma görüntüleri" başlıklarıyla/etiketleriyle verirken *Reuters* ise söz konusu olayın kendi haberleriyle örtüştüğünü iddia etmiştir.³⁰ MİT TIR'ları üzerinden uluslararası alanda "Türkiye'nin terör örgütlerine silah gönderdiği" iddiası ekseninde geniş çaplı bir dezenformasyon faaliyeti başlatılmıştır. Yine benzer şekilde 30 Mart yerel seçimleri öncesi FETÖ tarafından sızdırılan Dışişleri Bakanlığı'ndaki güvenlik toplantısının ses kaydı ile Türkiye'nin Suriye politikası hedef alınmış ve güvenliğine dönük büyük bir saldırı gerçekleştirilmiştir. Söz konusu ses kaydı kısa süre içerisinde New York merkezli internet sitesi *International Business Times* tarafından İngilizceye çevrilmiş

ve aynı tercüme *Washington Post* gazetesi tarafından da yayınlanmıştır. Yayınlanan tercüme, “Erdoğan’ın yetkililerinin ‘Suriye savaşı’ görüşmesi” etiketi kullanılarak haberleştirilmiştir.³¹ Tüm bu dezenformasyon, bilgi ve belge sızdırma, Türkiye karşıtı haber ve yayınların artışına zemin hazırladığı gibi, Türkiye’nin güvenliğine dönük bir meydan okuma olarak da ortaya çıkmıştır.

Türkiye’nin bölgesel düzlemdeki güvenlik algılamaları ise yakın komşuları Irak ve Suriye’de yaşanan gelişmelerle doğrudan bağlantılı olmuştur. Suriye krizi sonrasında Türkiye’ye yönelik tehditlerde büyük bir artış yaşanmıştır. Bu durum Türkiye ile Batı’yı bölgesel ve küresel düzlemde hem iş birliğine hem de karşıtlığa sürüklemiştir. Batılı ülkelerle birlikte terör örgütü DEAŞ’a karşı mücadele yürüten Türkiye, bir yandan da ABD’nin silah ve lojistik destek verdiği terör örgütü PKK’nın Suriye uzantısı PYD ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Buna karşın Türkiye, Batı medyası tarafından “sınır güvenliği”, “göç akışı” ve “yabancı savaşçılar” konusunda eleştirilmiştir. Batı basını Türkiye’yi terör örgütü DEAŞ’a destek vermekle suçlamış ve bu yönde çok sayıda haber ve makale yayınlamıştır. Rusya ile yaşanan uçak krizinin ardından başta Rus medyasının gündeme getirdiği ve Batı basınının da geniş yer verdiği “Türkiye, DEAŞ’tan petrol satın alıyor” iddiası üzerinden Türkiye hedef alınmaya başlanmıştır.³² Aynı şekilde terör örgütü PKK/PYD’ye yakın internet siteleri de Türkiye’nin DEAŞ’ı desteklediği yönünde propaganda yürütmüştür. Örneğin terör örgütü PKK/PYD’nin Suriye’de ele geçirdiği bölgelerde kurduğu hâkimiyeti anlatan ve İngiltere başta olmak üzere birçok ülkede yayınlanan *Revolution in Rojava* isimli kitap, cihatçı ve radikal grupların Türkiye’nin sınırlarından geçtiğini iddia etmiştir.³³ Michael Knapp,

Anja Flach ve PKK/PYD’ye yakın isimlerden biri olan Ercan Ayboğa imzalı kitapta, terör örgütü PKK/PYD’nin propagandası yapılırken, Türkiye’nin terör örgütlerine destek verdiği iddia edilmiştir. Yine *BuzzFeed News*, *Anadolu Ajansı*’nın ABD’nin Suriye’nin kuzeyinde bulunan ABD ordusuna ait üslerle ilgili haberlerinin ABD yönetiminde yarattığı rahatsızlığı derlediği haberde, “DEAŞ militanları, Türkiye’nin sıkı güvenlik önlemleri almaması nedeniyle Türkiye’yi Suriye’ye geçişte bir ara bölge olarak kullandı” iddiasını gündeme taşımıştır.³⁴ Türkiye’nin PKK/PYD’ye yönelik hava harekâtları da Batı basını tarafından “Türkiye, DEAŞ ile en etkin şekilde mücadele eden YPG’ye yönelik saldırı düzenledi” etiketleriyle verilmiştir.³⁵ *BBC News*, terör örgütü PKK/PYD’li teröristlere dayandırdığı haberinde “PYD’liler, Türkiye’nin saldırılarının, DEAŞ’ın Suriye ve Irak’taki Kürtlere saldırılarına yardımcı oluyor” ifadelerine yer vererek Türkiye’nin DEAŞ’a destek verdiği imajını oluşturmaya çalışmıştır.³⁶ Türkiye’ye yönelik “teröre destek veriyor” suçlamaları Batı basınında geniş yer bulurken, PKK ile PYD ilişkisine dair analizler arka plana atılmıştır. Obama yönetiminin “DEAŞ ile mücadele eden en organize grup” olarak sunduğu PYD’nin DEAŞ ile mücadelesi de Batılı medya organları tarafından PYD’nin meşrulaştırılmasının bir aracına dönüştürülmüştür. Terör örgütü PKK/PYD’yi DEAŞ ile mücadele adı altında silahlandırılan ABD yönetimi, PYD’nin terör örgütü PKK’nın bir uzantısı olduğu gerçeğini ise inkâr etme yoluna gitmiştir.

Avrupa ve ABD basınının Türkiye’yi suçladığı diğer konular ise yabancı savaşçılar, radikal örgütler ve mülteci krizi olmuştur. Avrupa basını mülteci krizinin tırmandığı ve terör örgütü DEAŞ’ın Avrupa’da birtakım saldırılar gerçek-

leştirdiği 2014 sonrası dönemde, Türkiye'nin Suriye sınırındaki güvenliği yeterince sağlayamadığı ile ilgili çok sayıda habere yer vermiştir. BM ve Türkiye'ye ait resmî kayıtların yalanladığı propaganda amacı taşıyan bu haberler, dış basında ağırlık kazandığı 2014-2017 döneminde Türkiye, Avrupa ve diğer ülkelerden gelerek DEAŞ saflarına katılmak isteyen 53.781 yabancı savaşçı için “ülkeye giriş yasağı” getirdi. Açıklanan son rakamlara göre İngiltere, Belçika, Fransa ve Almanya başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesinden gelen 5.217 kişi sınır dışı edilmiş, 8.310 kişi gözaltına alınmış ve 2.918 kişi de tutuklanmıştır.³⁷ Özellikle Avrupa'da yetişmiş ve bu ülkelerin vatandaşı olan yabancı savaşçıların kendi ülkelerinden rahatça çıkış yapmaları Batı basınında sorgulanmazken, Türkiye üzerinden bir algı oluşturma çabasına sıkça rastlanmıştır. Suriye ile olan 911 kilometrelik sınır hattındaki güvenlik önlemleri de Batı basının sık sık gündeme getirdiği bir konu olmuştur.³⁸

Batı basını Türkiye'yi teröre destek vermekle suçlarken, ABD başta olmak üzere Batılı ülkelere PKK/PYD'ye verilen desteği görmezden gelmiştir. *New York Times*, *Independent*, *Washington Post* gibi gazeteler, DEAŞ üzerinden Türkiye'yi hedef alan haberler yayınlarken, PKK/PYD'li teröristleri “özgürlük mücadelesi veren gruplar”, “seküler gruplar”, “DEAŞ'la savaşan tek organize grup”, “kantonlardaki yeni demokrasi modeli”, “PYD'li kadın savaşçıların rolü” gibi etiketler altında meşrulaştırıcı haberlere yer vermiştir. Yine Batı basınının Türkiye'nin terör örgütlerine silah desteği verdiği iddialarının kaynağının PKK/PYD bölgesinden olması ise dikkatleri çekmektedir. Batı basını Türkiye'yi eleştirilerin merkezine yerleştirirken, PKK/PYD'nin ABD tarafından silahlandırılmasını

ve Avrupa ülkelerinden gelerek PKK/PYD'nin saflarına katılan yabancı savaşçıları görmezden gelmiştir. Batı basını terör örgütü DEAŞ'ın saflarına katılan yabancıları “terörist” olarak ifade ederken, terör örgütü PKK/PYD'nin saflarına katılanları ise “gönüllü savaşçılar” ve “lejyonerler” olarak tanımlamaktadır. Batı basını söz konusu yabancı savaşçıların hikâyelerini haberleştirerek bu savaşçılar üzerinden PYD/PKK'nın meşrulaştırılmasına destek vermektedir. Türkiye'nin PKK/PYD'ye yönelik olası operasyonlarını ele alan *Daily Telegraph* gazetesi, PYD saflarında yer alan İngiliz savaşçılarla röportaj yapmıştır. *Daily Telegraph*, söz konusu YPG'li İngilizleri “gönüllü savaşçılar” olarak sunarken, Türkiye'nin operasyonlarının İngiliz savaşçıları da hedef alabileceği propagandasını yapmıştır.³⁹

Türkiye'nin dış basında hedef alındığı en önemli iddialar arasında ise terör örgütü DEAŞ'a silah sağladığı iddiası yer almaktadır. Hem içeride hem de dışarıda medya organları tarafından yapılan haberlerin diline bakıldığı zaman Türkiye'nin terör örgütlerine silah verdiği algısının oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu konuda uluslararası alanda çok sayıda haber yayınlanırken, tutarlılıkları ve söz konusu iddialarla ilgili kanıtların yetersizliği ise soru işaretlerine yol açmaktadır. DEAŞ'ın elinde bulunan silahlarla ilgili son dönemdeki en önemli çalışma ise *Conflict Armament Research (CAR)* tarafından hazırlanan “*Weapons of The Islamic State*” başlıklı rapordur. CAR'ın üç yıllık saha çalışması sonucunda hazırlanan rapora göre DEAŞ'ın elindeki silahların büyük bir bölümü Rusya, Çin ve Doğu Avrupa ülkeleri yapımı silahlardan oluşmaktadır.⁴⁰ Raporun en fazla dikkat çektiği konu ise DEAŞ'ın eline geçen silahların ABD tarafından bölgedeki gruplara dağıtılan

silahlardan oluşmasıdır. Rapora göre, Musul'un DEAŞ'ın eline geçmesi sonrası Irak ordusundan geriye kalan ABD menşeli silahlar ve Suriye'de rejimin terk ettiği bölgelerden DEAŞ'ın eline geçen silahlar da örgütün elinde bulunan silahların en önemli kısmını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra raporun dikkat çektiği konulardan biri ise Bulgaristan'da CIA'ye yakın bir silah şirketinin ürettiği silahların da çatışmalarda DEAŞ tarafından kullanılmış olmasıdır. Raporun ulaştığı bilgilere göre, Bulgaristan'da üretilen silahlar üretildikten 59 gün sonra Ramadi bölgesinde DEAŞ tarafından kullanılmıştır.⁴¹

Sonuç

Gerçekliğin yozlaştırıldığını ve hakikatin anlamını yitirmeye başladığını ifade eden “post-truth” kavramı, son dönemde uluslararası ilişkileri de etkilemeye başlamıştır. Kavram, özellikle ABD başkanlık seçimleri ve Brexit referandumu sürecinde Rusya'nın medya ve siber saldırılar üzerinden süreci etkilemeye çalıştığı iddiaları ile daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır. Rus medyasının yaptığı yayınların Avrupa kamuoyunda ve liderler seviyesinde tartışılması ile bu konu uluslararası ilişkileri de etkilemeye başlayan bir tartışmaya dönüşmüştür. Rus medyasının, Batı bloku ile ilgili dezenformasyon amaçlı haberler yaptığı ve ittifakı zayıflatmaya çalıştığı iddiası AB, NATO ve diğer uluslararası platformlarda tartışılmaya başlanmıştır. Bu durum medya üzerinden yapılan propaganda faaliyetlerinin sadece iç kamuoyunu değil, uluslararası alanı da etkileyen bir araç olduğunu göstermektedir. Devletlerin ve çıkar gruplarının birbirlerinin istikrarını bozmak için medyayı bir araç olarak kullanmaya başlaması, medya üzerinden oluşturulan algının devletlerin güvenliğini de

etkilemesine yol açmıştır. Özellikle Batı'da yaşanan tartışmalarda Rusya'nın yalan haberlerle Avrupa ülkelerinin ve AB'nin istikrarını olumsuz etkilemeye başladığına dikkat çekilmektedir. Bu durum yalan haber ve dezenformasyonun uluslararası güvenliği de etkilemeye başladığını göstermektedir.

Bu kapsamda yalan haber ve dezenformasyon Türkiye'nin de son dönemde hem içeride hem de dışarıda karşı karşıya kaldığı bir sorun olmuştur. Türkiye'ye dönük dış basında yer alan haberlerde kullanılan etiketler, kavramlar ve verilen bilgiler, Türkiye'nin uluslararası alandaki imajını olumsuz etkileyebilmektedir. Özellikle son 40 yıldır terör örgütü PKK ile mücadele eden Türkiye'nin ulusal güvenliğine dönük tehditlerin boyutları 2010 sonrası dönemde daha da artmıştır. Buna ek olarak Türkiye'nin dışarıdaki algısının inşası da büyük bir meydan okuma ile karşı karşıya kalmıştır. Yine benzer şekilde dış basında Türkiye'ye dönük kullanılan dilin de değiştiği gözlemlenmektedir. Türkiye ile müttefikleri arasında yaşanan kriz ve kırılğanlıklar da dışarıda kullanılan dilin değişiminde önemli bir rol üstlenmektedir. Son dönemde DEAŞ, PKK/PYD ve FETÖ ile mücadele etmek zorunda kalan Türkiye, diğer taraftan dış basında “teröre destek vermek”, “otoriterleşme”, “Batı'dan uzaklaşmak”la ve “sınır güvenliği”, “mülteci krizi”, “yabancı savaşçılar” gibi konularda suçlanmıştır. Türkiye'ye dönük suçlamaların uluslararası alandaki Türkiye algısını da etkilediği gözlemlenmektedir. Bu durum ülkenin güvenliğine dönük bir meydan okumaya da dönüşebilmektedir. Medyada yalan ve gerçek dışı bilgilerin dezenformasyon amaçlı kullanıldığı bu çağda, Türkiye'nin bu alanda güçlü bir stratejiye ihtiyacı vardır.

Sonnotlar

- ¹ ABD ve İnan arasında silah ve çeşitli askerî malzeme satışına ilişkin ilk bilgileri Kasım 1986'da Lübnan'da yayın yapan *Ash-Shiraa* dergisi ortaya çıkardı. Derginin haberine göre, ABD yönetimi 1985 yılından itibaren İnan'a gizli yollardan silah satışı gerçekleştiriyor ve bu satışa İsrail aracılık ediyordu. Tarihe *İnan-Kontra Skandalı* olarak geçen olayın büyümesi üzerine dönemin ABD Başkanı Ronald Reagan bir televizyon konuşması yaparak durumu inkâr etti. Ancak Reagan, Senato soruşturmasının ardından silah satışının bilgisi doğrultusunda yapıldığını itiraf etti. ABD yönetimi, İnan'a gerçekleştirdiği silah satışından elde ettiği gelirlerle Nikaragau'da dönemin yönetimini devirmeye çalışan kontraları desteklemiştir. "1987 İnan-Kontra Skandalı", *Mehmet Ali Birand ile 32. Gün*, <https://www.32gun.com/32-gun-arsivi-iran-kontra-skandalı-nisan-1987> (24.09.2017).
- ² 4 Mart 1987'de ABD Başkanı Ronald Reagan, yaptığı açıklamada İnan-Kontra Skandalı'ndaki suçunu kabul etmiştir. "İnan Skandalı ve Reagan'ın İtirafı", <https://www.youtube.com/watch?v=iH0-xO3BUWY> (25.09.2017).
- ³ Richard Kreitner, "Post-Truth and Its Consequences: What a 25-Year-Old Essay Tells Us About the Current Moment", *The Nation*, 30 Kasım 2016.
- ⁴ Nayef Al-Rodhan, "Post-truth Politics, The Fifth Estate and The Securitisation of Fake News", *Global Policy*, 12 Haziran 2017, <http://www.globalpolicyjournal.com/blog/07/06/2017/post-truth-politics-fifth-estate-and-securitization-fake-news> (30 Eylül 2017).
- ⁵ Al-Rodhan, "Post-truth Politics, The Fifth...".
- ⁶ ABD Başkanı Donald Trump, seçim kampanyasının başından itibaren sahte söylemlere çokça başvurmuştur. Ülkesinde yaşayan Müslümanları sık sık hedef gösteren ve ABD'nin geleceğine tehdit olarak sunan Trump, seçilmesi halinde seyahat yasağı başta olmak üzere birçok yeni uygulamayı devreye sokma taahhüdünde bulunmuştur. Örneğin Trump, Müslümanları hedef alan sahte bir videoyu resmî Twitter hesabı üzerinden paylaşmıştır. Söz konusu videonun sahte olduğu İngiltere tarafından açıklanmış ancak ne Trump'ın kendisi ne de Beyaz Saray konu ile ilgili herhangi bir açıklama yapmıştır. Seçim döneminde rakibi Hillary Clinton ve ABD Başkanı Obama'ya dönük eleştirilerde de bulunan Trump'ın sert eleştirileri kamuoyunda geniş yankı uyandırmış ve Trump'ı destekleyen kesimde büyük bir ilgi görmüştür. Trump'ın Meksikalı işçileri hedef alması ve bunların yasa dışı yollarla ABD'ye girmesini engellemek için sınıra duvar öreceğini açıklaması ve yine ABD'nin ekonomisine ve orta sınıfa zarar verdiğini savunduğu serbest ticaret anlaşmalarına karşı çıkması da iç kamuoyunda büyük bir etki doğurmuştur.
- ⁷ Brexit'i savunan kesimler referandum sürecinde egemenlik tartışması başlatarak İngiltere'nin kendi yasaları ve düzenlemeleri üstünde daha fazla kontrole sahip olması gerektiğini, üyeliğin bunu engellediğini savunmuştur. AB'nin son dönemde karşı karşıya kaldığı göç krizinin İngiltere'nin sınırlarını tehdit etmeye başladığını savunan bu kesimler, bu konuyu da egemenlikle ilişkilendirerek İngiltere'nin kendi sınır güvenliğini sağlamakta zayıf kaldığını iddia etmiştir. Yine AB üyesi ülkelere giriş yapan göçmenlerin İngiltere için büyük yük getireceği de iddia edilmiştir. Tartışmaların merkezinde yer alan bir diğer iddia ise İngiltere'nin AB bütçesine her yıl 19 milyar sterlin katkı yapması olmuştur. Bu kesimlere göre bu rakam diğer üye ülkelerin katkı payından daha fazlaydı ve bu, İngiltere'nin ekonomisine zarar veriyordu. "10 soruda 'Brexit' nedir, İngiltere AB'den ne istiyor?" *T24*, <http://t24.com.tr/haber/10-soruda-brexit-nedir-ingiltere-abden-ne-istiyor,345754> (17 Haziran 2016).
- ⁸ "10 soruda 'Brexit' nedir...".
- ⁹ Medyanın uluslararası ilişkilerde belirleyici olmaya başladığı dönem esas olarak Soğuk Savaş dönemidir. Sovyetler Birliği ve ABD, özellikle uzay rekabetinde medyayı etkili bir şekilde kullanmış ve karşı tarafın algısını değiştirmeye çalışmıştır. Yine benzer şekilde 1. Körfez Savaşı sonrası Irak'a müdahale etmek isteyen ABD yönetimi, *CNN* ve *FOX*'u etkili bir şekilde kullanarak Saddam rejiminin elinde kimyasal silahlar olmak üzere büyük tehditlere yol açacak olan silahların var olduğu konusunda uluslararası toplumu ikna etmeye çalışmıştır.
- ¹⁰ Craig Silverman, "This Analysis Shows How Viral Fake Election News Stories Outperformed Real News On Facebook", *BuzzFeed News*, https://www.buzzfeed.com/craigsilverman/viral-fake-election-news-outperformed-real-news-on-facebook?utm_term=.ifWnnr0kD#.gaEvv7B0P (16 Kasım 2016).
- ¹¹ Vinay Menon, "Why do we fall for fake news? Here's the post-truth: Menon", *The Star*, <https://www.thestar.com/entertainment/2016/11/18/why-do-we-fall-for-fake-news-heres-the-post-truth-memon.html> (18 Kasım 2016).
- ¹² Silverman, "This Analysis Shows...".
- ¹³ Rusya'nın ABD'de Kasım 2016'da gerçekleşen başkanlık seçimlerine müdahale ettiği tartışılıyor. CIA ve FBI'nın Ocak 2017'de hazırladıkları bir rapora göre Rusya'nın seçimlere müdahale ettiği yönünde ciddi bulgular mevcut. Mart 2016'da ABD Adalet Bakanlığı, Rusya'nın seçimlere müdahale ettiği gerekçesiyle soruşturmanın başlatılmasına izin verdi. Almanya, Fransa ve diğer Avrupa ülkeleri Rusya'nın seçimlere müdahale etmesine karşı güvenlik önlemlerini artıracaklarını açıkladı. Fransa Cumhurbaşkanı Macron, seçim kampanyası sürecinde Rus medyasının programlarını izlemesini yasakladı.

NATO ve AB, siber güvenlik ve yalan habere karşı iş birliğini artırma yoluna gitti.

- ¹⁴ “Brexit: foreign states may have interfered in vote, report says”, *The Guardian*, 12 Nisan 2017.
- ¹⁵ Lizzie Dearden, “Pro-Brexit Twitter account with 100,000 followers could be part of Russian ‘disinformation campaign’”, *Independent*, 30 Ağustos 2017.
- ¹⁶ “İngiltere Başbakanı May’den Rusya’ya seçimlere müdahale ve siber casusluk suçlaması”, *BBC Türkçe*, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41981589> (14 Kasım 2017).
- ¹⁷ Samuel Osborne, “Russia ‘weaponising misinformation’ to create ‘post-truth age’ and destabilise the West, defence secretary warns”, *Independent*, 2 Şubat 2017.
- ¹⁸ Osborne, “Russia ‘weaponising...’”.
- ¹⁹ Dominik P. Jankowski, “NATO-Russia Relations in a Post-Truth World”, *Carneige Europe*, 26 Ocak 2017, <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=67798>
- ²⁰ *Post-truth, Post-West, Post-Order*, Münih Güvenlik Konferansı, 10 Kasım 2016, <https://www.securityconference.de/en/discussion/munich-security-report/munich-security-report-2017/post-truth-post-west-post-order/introduction/>
- ²¹ *Post-truth, Post-West, Post-Order*.
- ²² “United States: Trump’s Cards”, içinde: *Post-truth, Post-West, Post-Order*, Münih Güvenlik Konferansı, 10 Kasım 2016, <https://www.securityconference.de/en/discussion/munich-security-report/munich-security-report-2017/actors/united-states-trumps-cards/>
- ²³ Türkiye’de Rusya’nın medya ve sosyal medya üzerinden gerçekleştirdiği propaganda yeterince tartışılmamaktadır. Bu durumun Türkiye’nin medya üzerinden ciddi bir Rus dezanformasyonu ile karşılaşılma riski de öngörülmektedir. Ancak 2015 yılında yaşanan uçak krizi sonrası Rusya merkezli yayın organlarında Türkiye’ye yönelik yeni bir dilin devreye sokulduğu hatırlandığında mevcut tablonun değişebilme riski de öngörülmektedir.
- ²⁴ Murat Yeşiltaş ve Ali Balcı, “AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası Sözlüğü: Kavramsal Bir Harita”, *Bilgi* (23), 2011 Kış: 9-34.
- ²⁵ Ahmet Evin, Kemal Kirişçi, Ronald Linden, Thomas Straubhaar ve diğerleri, “Getting to ZERO Turkey, Its Neighbors and the West”, *Transatlantic Academy*, s. 5.
- ²⁶ “Eksen kayması tartışması iyi niyetten yoksun”, *Milliyet*, 16 Haziran 2016.
- ²⁷ Emine Akçadağ Alagöz, *Eksen Kayması mı? Değişen Türk Dış Politikası ve Batı*, BİLGESAM, 28 Haziran 2010.

- ²⁸ Türkiye ve Batılı ülkeler, Tunus’ta Bin Ali yönetiminin devrilmesi ile başlayan ve diğer Arap ülkelerine sıçrayan halk gösterileri karşısında ortak hareket etmiştir. Her iki taraf da halkın taleplerinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır. Ancak Suriye ve Libya’da yaşanan çatışmalar ve Mısır’daki askerî darbe, tarafların bölgede yaşanan çatışmalara bakışını farklılaştırmaya başlamıştır.
- ²⁹ “Dış basın Brüksel Zirvesi’ni nasıl gördü?”, *Gerçek Gündem*, 8 Mart 2016.
- ³⁰ “MİT TIR’ları dış basında”, *Gerçek Gündem*, 30 Mayıs 2015.
- ³¹ Jack Moree, “Turkey YouTube Ban: Full Transcript of Leaked Syria ‘War’ Conversation Between Erdogan Officials”, *International Business Times*, 28 Mart 2014.
- ³² Türkiye ile Rusya arasında yaşanan uçak krizinin ardından *Russia Today*s ve *Sputnik* Türkiye’nin DEAŞ’a destek verdiği iddiasını gündeme getirmeye başlamıştır. *Mirror* ve *New York Times* bu haberlere kendi internet sitelerinde yer vermiştir. RT: <https://www.rt.com/op-edge/337219-turkey-evidence-isis-support/>, *Mirror*: <http://www.mirror.co.uk/news/world-news/turkey-financially-supporting-isis-russian-7091457>
- ³³ Michael Knapp, Anja Flach ve Ercan Ayboğa, *Revolution in Rojava*, Londra: Pluto Press, 2016, s. 235-237.
- ³⁴ John Hudson ve Nancy A. Youssef, “The US Is Furious Turkey Published Location Of US Troops In Syria”, *BuzzFeed News*, 19 Temmuz 2017.
- ³⁵ “Turkey v Syria’s Kurds v Islamic State”, *BBC News*, 23 Ağustos 2016.
- ³⁶ *BBC News*, 23 Ağustos 2016.
- ³⁷ “DEAŞ duvara çarptı”, *Yeni Şafak*, 9 Kasım 2017.
- ³⁸ Batılı ülkelerin ve Batı basının iddiaları karşısında Türkiye’nin AB’ye yönelik eleştirileri ise söz konusu birlik üyelerinin yabancı savaşçılar ve iç güvenlik konularında yeterli önlemleri alamadığı şeklinde olmuştur. Türkiye, AB ülkelerinin Türkiye’ye seyahat eden kişilerin radikal olup olmadığı konusunda Türkiye ile bilgi ve belge paylaşmadığını açıklamıştır. Bu noktada, AB’den istihbarat paylaşımları olmadığı müddetçe Türkiye’nin önlem almasının mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Nitekim 2014’ün başından itibaren Türkiye ile AB arasında yabancı savaşçılar konusunda istihbarat paylaşımı arttırılmıştır.
- ³⁹ “Daily Telegraph: Suriye’deki İngiliz savaşçılar Türkiye’nin hedefi olabilir”, *BBC Türkçe*, 2 Eylül 2016.
- ⁴⁰ “Weapons of The Islamic State”, *Conflict Armament Research (CAR)*, Londra: Aralık 2017, s. 5-8.
- ⁴¹ “Weapons of The Islamic State”, s. 37.